

**Hoorzitting inzake het voorstel van resolutie van Mevrouw
Veerle Declercq, mevrouw Sonja Becq, Mevrouw Patricia Ceysens,
Mevrouw Anne-Marie Baeke en de heer Jan Roegiers betreffende
de pleegzorg in Vlaanderen**

Commissie Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen.
(Parl. St. 1505 (2002-2003) nr. 1)

Hoorzitting 2 oktober 2003 - 11.00 uur

Advies 2003-2004/1

I. INLEIDING EN SITUERING

Pleegzorg is in de Vlaamse jeugdhulpverlening nog steeds een beetje een buitenbeentje. In tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland, Zweden en Groot-Britannië ligt het percentage minderjarigen in de pleegzorg relatief lager dan in instellingen. Daarbij moeten we ook vaststellen dat de regulering inzake pleegzorg nog steeds heel zwak uitgewerkt is. Daarom is een resolutie als deze die vandaag besproken wordt zeker niet overbodig.

In deze bijdrage maken we verder geen onderscheid tussen de verschillende soorten plaatsingen, maar wensen we vooral de toetsing aan het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind te belichten¹.

Hierbij wensen we volgende uitgangspunten uit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind toe te lichten:

- Kinderen hebben recht op een gezinsleven (art. 5,7, 9, 10, 18...);
- Indien dit niet kan binnen het eigen gezin, dient in kwaliteitsvolle alternatieven voorzien te worden, dit met respect voor de rechten en de behoeften van alle betrokkenen (art. 20, 21);
- Het contact tussen kinderen en ouders moet gegarandeerd blijven tenzij dit, al of niet tijdelijk, pertinent zou ingaan tegen het belang van het kind (art. 9, 20).

Vooraf geven we reeds mee dat het Kinderrechtencommissariaat zich kan vinden in de inhoud van de resolutie. Meer bepaald aan het punt 2° waarin gesteld wordt dat **de organisatie van en de regelgeving m.b.t. de pleegzorg dient te vertrekken vanuit de rechten en de belangen van het kind**, zullen we hierna een verdere invulling proberen geven.

In de resolutie wordt vooral en terecht gefocust op de vereiste van coherente, flexibele, aan de realiteit aangepaste regelgeving en organisatie van pleegzorg. De ruimere vraagstelling omtrent de plaatsing van een kind als oplossing voor problemen in de opvoeding wordt niet behandeld. Wel wordt terecht gepleit voor de nodige² middelen om gezinnen maximaal te begeleiden om plaatsing te voorkomen. Dit ligt zeker volledig in de lijn van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

---

¹ Deze tekst is gebaseerd op een bijdrage van het Kinderrechtencommissariaat op de studiedag 'Pleegzorg in de 21^e eeuw', die doorging in de Schelp op 15 juni 2001.

² We vermoeden dat dat in de praktijk vooral 'meer' zal betekenen

II. OVERWEGINGEN VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

2.1 Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

- **Voorrang aan het gezin**

Vooreerst geeft het verdrag op verschillende plaatsen heel duidelijk het belang van de gezinsomgeving aan. Art. 5 en 18 stellen de ouders primair verantwoordelijk voor de opvoeding van het kind en leggen daarbij een ondersteuningsplicht op aan de lidstaten. Uit art. 9 haalt het kind het recht om in het eigen gezin op te groeien. Pas wanneer dit tegen het belang van het kind zou ingaan, mag van dit principe afgeweken worden (zie verder). In dat geval moeten alle partijen betrokken worden in de zoektocht naar een oplossing en dient ook zoveel mogelijk voorzien te worden dat het kind blijvend contact kan onderhouden met beide ouders. Art. 20 voorziet in bijkomende bescherming van het kind indien het niet in het gezin kan opgroeien.

- **Belang van het kind**

Verder geldt art. 3 over het belang van het kind als één van de hoofdprincipes van het verdrag. Precies dit wordt in de praktijk bijzonder complex. Aan de ene kant staat onmiskenbaar vast dat kinderen er alle belang bij hebben bij hun eigen ouders op te groeien. Aan de andere kant is dit precies omwille van hun belang niet altijd houdbaar. Wie bepaalt trouwens dat belang? Wanneer bijvoorbeeld nagegaan wordt of een pleegplaatsing kan beëindigd worden en of een kind kan teruggeplaatst worden bij de ouders, dan zou vooral moeten gekeken worden naar wat het kind nodig heeft, eerder dan naar de eigenschappen van de ouders³.

Vanuit de literatuur en de pedagogische wetenschap blijkt dat voor een kind de **mogelijkheid tot hechting** van fundamenteel belang is voor zijn ontwikkeling. Bij het bepalen van het belang van het kind dient dit dan ook steeds centraal te staan. Het verzekeren en ondersteunen van het vermogen om zich te hechten is voor de verdere ontwikkeling quasi onmisbaar⁴.

Een blijvend **contact** en een zo klein mogelijke aantasting van de hechting met de eigen ouders is belangrijk.

---

³ QUIK-SCHUIJT, A.C. in WETERINGS A.M. (1998): *Pleegzorg in balans. Bestaanszekerheid voor kinderen*, Leuven, Garant, p. 48.

⁴ Dergelijke hechting is wel persoonsgebonden maar hoeft niet per se plaats te vinden binnen de biologische afstammingsrelatie. Cfr. WETERINGS, A.M. in WETERINGS, A.M., *o.c.*, p. 63-69.

Tegelijk is ook een zekere hechting met de pleegouders even belangrijk. Hoe verzoen je dat dan? Annik Lampo zegt het als volgt: "Wat voor de pleegouders in de loop van het proces winst betekent, is voor de ouders immers dikwijls een verlies. Wat voor de ouders winst is, wordt door de pleegouders dan weer als verlies ervaren. Erger nog: wat door de ouders en de pleegouders samen als winst ervaren wordt, is soms voor het kind een verlies."⁵

- **Provisie**

De lidstaten dienen te voorzien in een **wettelijke regeling en organisatie** van bijstand en hulpverlening voor kinderen die niet langer in hun eigen gezin kunnen opgroeien, inclusief richtlijnen inzake kwaliteit en opvolging gegeven.

Art. 20 stelt hierover dat kinderen die tijdelijk of blijvend buiten hun gezin moeten leven, recht hebben op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege. Vanuit de expliciet gezinsgerichte inhoud van het Verdrag wordt hier een duidelijke voorkeur gegeven aan opvang in gezinscontext en wel in volgende **trapsysteem**⁶: eerst dient al het mogelijke gedaan te worden opdat het kind in het eigen gezin kan blijven, vervolgens dient gezocht te worden naar alternatieven binnen de ruimere familie of gekende omgeving, dan naar pleegzorg buiten de eigen familie.

Het Comité formuleert daarenboven heel duidelijk de voorkeur voor plaatsing in een gezin boven de plaatsing in een instelling⁷. Voor de praktijk en het beleid in Vlaanderen is dit wel een heel belangrijke aanbeveling, die ook blijkt uit de resolutie.

In ieder geval dient ook binnen de pleegzorg zorg gedragen te worden voor de **continuïteit in de opvoeding** en voor het respect van de eigen culturele, religieuze en etnische achtergrond van het kind. Dit kan in de praktijk een belangrijk element zijn voor wat betreft de afsprakennota tussen de betrokkenen.

- **Protectie**

Voor wat betreft de protectierechten wordt doorheen het Verdrag voorzien in artikelen die handelen over bescherming tegen allerlei misbruik⁸.

---

⁵ OPVANG (2000): *Wanneer kiezen voor pleegzorg?*, verslagboek colloquium "20 jaar Opvang", p. 14.

⁶ UNICEF (2002): *Implementation handbook for the Convention on the Rights of the Child*, p. 281.

⁷ UNICEF, *o.c.*, p. 285: het Comité vermeldt hierover ook het volgende: "Too many children are placed in institutions because the State has failed to put resources into keeping children with their families or finding and maintaining foster families for them".

⁸ Art. 19, 34, 35 en 36.

Inzake plaatsing voorziet art. 25 nog in een expliciete controle door de vereiste te stellen van een **periodieke evaluatie** van zowel de plaatsing als dusdanig als van de behandeling die het kind krijgt en van alle omstandigheden in verband met de plaatsing.

De beschermingsidee ligt ook vervat in de vereiste dat de lidstaten sowieso de zorg voor kinderen moeten garanderen, indien zij niet langer in hun gezin kunnen verblijven. Het Comité formuleert daarbij de bedenking dat kinderen die buiten hun gezin opgroeien, ook meer dan alleen behoefte aan een plaatsing hebben. Het verlies van familiebanden en de gevolgen van de plaatsing kunnen inspelen op hun ontwikkeling, vooral psychologisch en emotioneel. Precies dit legitimeert de bijzondere en bijkomende zorg voor de ze kinderen en bijvoorbeeld ook een vorm van screening van pleegouders.

- **Participatie: positie en inbreng van de minderjarige**

Wat de participatierechten zijn vooral de art. 9 en 12 van belang.

Art. 12 bevat het algemeen principe dat een minderjarige zijn mening moet kunnen geven in alle zaken die hem/haar aanbelangen. Aan deze mening dient tevens 'passend belang' te worden gehecht.

Art. 9⁹ stelt dat kinderen en ouders niet van elkaar gescheiden mogen worden, tenzij dit aangewezen zou zijn voor het welzijn van de minderjarige. Zelfs bij een scheiding van ouder en kind behoudt het kind recht op regelmatig en persoonlijk contact, tenzij dit opnieuw pertinent zou indruisen tegen het belang van het kind. Bovendien moet ook in deze specifiekere gevallen het kind betrokken worden bij de beslissingen.

Bij meer langdurige plaatsing wordt in de praktijk het contact met de ouders soms erg beperkt of helemaal teruggeschroefd. Men moet nagaan wiens belangen dit in eerste instantie dient: die van de hulpverlening, die van de pleegouders of die van het kind zelf. Vooral wanneer de ouders tegenwerken of weinig bijdragen tot het verbeteren van de leefsituatie van het kind, of wanneer het kind nood heeft aan een periode van rust en zich moet aanpassen aan de nieuwe situatie, wordt gemakkelijker besloten dat contacten niet opportuun zijn. Toch dienen ook dan zo snel mogelijk inspanningen geleverd te worden om die contacten opnieuw mogelijk te maken of te herstellen, tenzij dit echt tegen het belang van het kind zou ingaan.

De combinatie van twee evenwaardige principes - recht op contact tussen ouder en kind en recht op eigen mening - kan problemen geven in de praktijk.

---

⁹ In de eerste plaats is dit artikel van belang in het kader van echtscheiding maar ook in de jeugdhulp speelt deze bepaling een rol.

Hoe moet je het “passend belang” gaan concretiseren? Hoe kan de visie van het kind ingebracht worden en wat wanneer het kind bijvoorbeeld geen contact met de ouders wenst? Concreet, wiens mening geeft de doorslag in gevallen waar de ouder frequent contact wil en een kind dat helemaal geen of slechts een minimaal contact wenst? Algemene principes of steeds geldende criteria zijn hier veeleer toverformules en dus niet echt toepasbaar. Voor de definiëring van het belang van het kind zal doorgaans **met uiterste zorg naar elk individueel geval** gekeken moeten worden en dit met het vereiste respect voor eenieders inbreng. **Wanneer tussen de uiteenlopende standpunten en/of belangen moet gekozen worden, dient het belang van het kind te primeren.**

Participatie van het kind is in deze context niet zo makkelijk hanteerbaar in de praktijk. Het Kinderrechtencommissariaat wil hier, zoals steeds, wijzen op het belang van de inbreng van het kind, niet enkel omdat dit een recht is van het kind maar tevens in het licht van het gewenste positieve verloop van de plaatsing en de verhoopde positieve effecten van de tussenkomst. De visie en de meningen van kinderen omtrent bepaalde thema's of gebeurtenissen zijn echter vaak nog onontgonnen terrein. Daarom wil het Kinderrechtencommissariaat hier toch enkele vaststellingen meegeven van een recent, kleinschalig, belevingsonderzoek bij kinderen uit de private gezinsplaatsing¹⁰.

Vooreerst blijkt al dat kwaliteitseisen zoals duidelijkheid, respect voor het individu, erkenning van de eigen beleving enz. niet enkel gelden voor de ouders en de pleegouders,; maar zeker ook voor de betrokken kinderen en jongeren. Verder geven de verhalen en impressies van de kinderen nog de volgende **aandachtspunten** aan:

- Kinderen kiezen niet zelf voor de plaatsing; het wordt hen doorgaans gewoon verteld of aangeraden. Dit geeft aan hoe de veelbesproken 'vrijwilligheid' van de hulpverlening een uiterst relatief begrip is voor de betrokken minderjarige zelf.
- Niet alle kinderen weten waarom ze geplaatst werden. Zij die over de reden van de plaatsing wel een voor hen begrijpelijke uitleg kregen, lijken ook positiever te staan tegenover pleegzorg.

---

¹⁰ SPIESSCHAERT N.: *Kwaliteitscriteria van opvoedingsondersteuning in het kader van kansarmoedebestrijding. Onderzoek van de beleving van private gezinsplaatsing bij kinderen*, scriptie voor het behalen van graad van licentiaat in de pedagogische wetenschappen, optie sociale agogiek, UG, 2002-2003 (Promotor Prof.Dr.M. De Bie, begeleidster A. Claeys) Het betreft een kwalitatief onderzoek bij een tiental kinderen tussen 8 en 12 jaar, tijdens of kort na de plaatsing. Hoewel dit inderdaad uiterst kleinschalig is, is het toch wel al tekenend omdat er in Vlaanderen zo bijzonder weinig materiaal is over dit onderwerp.

- Het is belangrijk om ook de kinderen te 'ontschuldigen'. Wanneer uitleg ontbreekt, kunnen kinderen namelijk de neiging hebben de schuld op zich te nemen en gaan ze denken dat zij of hun gedrag de oorzaak van de plaatsing zijn.
- Veelal heerst bij het begin van de plaatsing verwarring. Kinderen hebben duidelijk de tijd nodig om alles te verwerken en een plaats te geven. Ze hebben behoefte aan uitleg, indien nodig meermaals, en aan veel concrete informatie over hoe hun leven van alledag¹¹ eruit zal gaan zien.
- Kinderen kunnen blijkbaar wel omgaan met de verschillende regels die heersen in het pleeggezin en thuis.
- Het is van belang dat er een goed contact is tussen de ouder(s) en de pleegouders. Dat schept vertrouwen bij het kind en kan de plaatsing meer aanvaardbaar maken.
- Het dubbel gevoel bij kinderen blijft: het pleeggezin kan best wel meevallen, maar ze geven toch aan het liefst 'thuis' te zijn.
- De kinderen benadrukken in hun verhaal hoe belangrijk ze het contact met hun ouders vinden. Ze hebben behoefte aan klaar en duidelijke afspraken daarover.
- Er is duidelijk ook behoefte aan positieve ondersteuning vanuit de begeleiding van de plaatsing: het tonen van gemeente interesse (kinderen hebben daar een uiterst gevoelig extra zintuig voor en ontmaskeren snel niet-gemeente emoties en attitudes), veel praten over de plaatsing, weten waarover het gaat, open communicatie en bovenal duidelijkheid.

2.2 De mogelijke tegenstelling van gezinsgerichte hulpverlening en toepassing van kinderrechten

Uit adoptie, kindermishandeling, echtscheiding en ook pleegzorg weten we intussen wel hoe sterk de band tussen ouders en kinderen is of kan zijn en ook hoe grenzeloos de **loyauteiten** van het kind naar de ouders toe kunnen zijn. Soms overstijgt dit zelfs het begrijpbare vanuit ons eigen standpunt gezien.

Maar het gebeurt dus wel dat de rechten, belangen en behoeften van een kind onvoldoende verzorgd en gegarandeerd worden door de ouders.

Het kind heeft namelijk recht op basisvoorzieningen, zowel materiële (voedsel, huisvesting, beschutting...) als immateriële (veiligheid, geborgenheid, warmte, liefde...) Idealiter krijgt het dat zonder problemen binnen het eigen gezin. Vraag is op welk moment, vanaf welk tekort ingegrepen moet worden om deze basis te blijven garanderen aan het kind? Wie geeft die grenzen aan?

---

¹¹ Vb.: afspraken rond contact met de ouders, regels over bedtijd, eetgewoonten, snoep, vrije tijd,e.d.

Dit is ontzettend moeilijk in algemene of 'objectieve' termen te bepalen. **Het punt vanwaar een ingrijpen gelegitimeerd wordt vanuit het belang van het kind, heeft te maken met de draagkracht en draaglast van elk individueel gezin en met de risico- en beschermingsfactoren bij elk gezin. De grenzen zijn dus zeker geen louter feitelijke, af te meten grenzen maar zullen bij elk gezin en voor elke gezinsomgeving kunnen verschillen.** Wanneer dan een plaatsing overwogen wordt, gaat het er niet om te gaan zoeken waar 'de fout' ligt, maar wel om te gaan zoeken naar een situatie die leefbaar en draagbaar is voor alle partijen en dit bij voorkeur met het oog op het opnieuw samenbrengen van ouders en kind.

De jeugdhulpverlening kenmerkt zich de laatste decennia door haar gezinsgerichtheid. Ook in deze resolutie worden terecht de nodige middelen gevraagd voor gezinsbegeleiding opdat plaatsing kan vermeden worden. Maar vanaf welk punt is dit niet langer houdbaar in termen van (rechts)bescherming van het kind? Wordt, vanuit het kind gezien, soms ook niet te laat gekozen voor een plaatsing? Wordt ter bescherming van het gezin soms niet te weinig rekening gehouden met de bescherming van het recht van het kind op fysieke, emotionele, seksuele of psychische integriteit¹²? **Strookt het geloof in Het Gezin wel altijd met de belangen en de rechten van het kind?**

Om even terug te grijpen naar het begrip hechting: wanneer een kind omwille van mishandeling of verwaarlozing niet tot een goede hechting kan komen in het eigen gezin, heeft het dan recht op een kans tot hechting bij een andere opvoeder, die wel beschikbaar en liefdevol voor hem kan zijn of worden?

Dit is begrijpelijkerwijs een zeer moeilijke vraag. Omgaan met hechting en loyaliteit vormt waarschijnlijk de grootste en continue uitdaging voor de pleegzorg.

Zonder de rechten van de betrokken volwassenen (ouders en pleegouders) te willen negeren, **pleit het Kinderrechtencommissariaat er toch steeds voor dat interventies in de eerste plaats getoetst worden aan het perspectief van het kind.** Dit houdt verschillende afwegingen in: de leeftijd van het kind, de band met de ouders, de problematiek, de afweging van de meest aangepaste interventievorm, de duur van de interventie, de matching met een pleeggezin enz. Dit niet in het minst omdat het hier toch vooral de krachten en de belangen van het kind zelf zijn die in de eerste plaats op de proef gesteld worden. Het is het kind dat in bepaalde omstandigheden geplaatst moet worden en zal moeten leren leven zonder de nabijheid van de eigen ouders. Het is het kind dat zal moeten wennen aan de nieuwe leefomgeving, aan nieuwe opvoeders.

---

¹² Een recht van het kind dat sinds 2000 ook in de Grondwet ingeschreven werd.

Het is tenslotte het kind die daar eigenlijk zelden of nooit zelf om gevraagd heeft. Een pleegkind heeft het dan ook doorgaans veel moeilijker dan een ander kind¹³.

Om het dan nog wat complexer te maken, merken we nu ook in recente literatuur¹⁴ dat er toch ook **twijfels** rijzen bij het vasthouden aan de terugkeer in het eigen gezin als na te streven doel. Vooral de onduidelijkheid over de duur en over het perspectief van de plaatsing kan voor het kind uitermate belastend worden. Het kind krijgt het gevoel zich nergens meer te kunnen gaan hechten, nergens meer thuis te zijn, want alles kan binnen enkele maanden weer anders zijn. Singer zegt het als volgt: "...blijft het kind een 'kind van de kinderbescherming' in plaats van een 'kind met ouders' te worden, zoals andere kinderen..."¹⁵

Hoe combineren we die behoefte aan zekerheid met de vereiste van de hierboven omschreven periodieke herziening? Ook op dit punt zal een herziening in de eerste plaats de ontwikkelingsmogelijkheden en -kansen van het kind voor ogen moeten hebben.

Ander onderzoek¹⁶ leert ons ook dat **"contact met de ouders niet als vanzelfsprekend tot een behoefte van het kind of de jongere gerekend kan worden"**. Zelfs oudere kinderen, die nog niet zo lang in een pleeggezin verbleven, hebben blijkbaar niet altijd het verlangen om contact met hun ouders te gaan herstellen. Soms is zelfs het tegendeel waar en hebben ze bijvoorbeeld schrik dat dan alle ellende weer opnieuw zou beginnen. Kinderen die wel het contact met de eigen ouders willen herstellen zouden dan vooral die kinderen zijn die vinden dat zij of hun ouders onrechtvaardig behandeld werden of zij die een minder goede relatie met de pleegouders hebben.

Het is dus allemaal niet zo eenduidig en zoals het wel vaker gebeurt, hebben we hier te maken met een moeilijke verzoenbaarheid tussen juridisch geldende principes en pedagogisch-psychologische inzichten.

Wat dan wel weer strookt met het participatieprincipe uit het Verdrag is dat ook uit dergelijk onderzoek besloten wordt "hoe belangrijk het is om rekening te houden met wat de kinderen willen en aangeven met hun gedrag."

In een plaatsingscontext heeft het kind, zoals reeds gezegd, vooral behoefte aan duidelijkheid over de relaties tegenover zowel de ouders als het pleeggezin.

---

¹³ WETERINGS, A.M. (1998): *o.c.*, p. 9-12.

¹⁴ SINGER, E. in WETERINGS, A.M., *o.c.*, p. 49-59.

¹⁵ SINGER, E. in WETERINGS, A.M., *o.c.*, p.52.

¹⁶ SINGER, E. in WETERINGS, A.M., *o.c.*, p. 54-59.

Singer besluit uit onderzoek dat kinderen in eerste instantie behoefte hebben aan “opvoeders die hen **bestaansgarantie** bieden.” Contact onderhouden met de ouders wordt dan afhankelijk gesteld van het aanwezig zijn van een reëel perspectief op terugplaatsing. “Contact met zijn ouders moet een recht zijn van het kind, maar nooit een plicht.” Het Kinderrechtencommissariaat kan zich daar zeker bij aansluiten.

2.3 Positie van de ouders en de pleegouders¹⁷

De relatie tussen ouders en pleegouders is in wezen dubbelzinnig. Ouders kunnen en mogen beroep doen op de hulp en bijstand die pleegouders hen wensen te bieden, maar precies door dat te doen kan bij hen de angst opduiken van daarmee hun eigen kind uit handen te geven. Pleegouders van hun kant wensen in te staan voor het welzijn van hun pleegkind en komen precies daardoor soms in een moeilijke positie te staan met de ouders.

In deze relatie dient nog veel uitgeklaard te worden en ook hier kan de regelgeving al een kader aanreiken. In de resolutie wordt dan ook terecht de vraag gesteld naar een **rechtspositieregeling** van ouders, pleegouders en kinderen. Voor ouders geldt in elk geval wel dat zij, ook bij pleegzorg, drager van het ouderlijk gezag blijven.

Waar het burgerlijk recht reeds bepalingen bevat omtrent bijvoorbeeld ouderlijk gezag en spreekrecht van minderjarigen, ontbreekt een **statuut van de pleegouders** nog steeds in dit geheel. Daar moet inderdaad werk van gemaakt worden. Niet enkel om formele redenen, maar veel meer nog omwille van de slaagkansen van de pleegopvang, kan het van belang zijn dat de pleegouders een bepaald statuut hebben in hun verhouding tot de ouders en tot het kind.

Een andersoortige vorm van ‘gezag’, eventueel een **‘gedeeld’ gezag**, aanvullend op en verschillend van dat van de ouders zou hierin duidelijkheid kunnen scheppen. Op die manier zouden pleegouders, die mee instaan voor de opvoeding van het pleegkind ook bepaalde beslissingen kunnen nemen ten voordele van het kind.

Dit gedeeld gezag zal verschillend ingevuld moeten worden, rekening houdend met de duur en de modaliteit van de pleegopvang, met de inbreng van de minderjarige, met het welzijn en de belangen van de minderjarige. Indien dit duidelijk afgebakend uitgewerkt kan worden, zouden misschien ook bepaalde angsten kunnen weggenomen worden. De angst van het kind zelf dat beseft dat noch de ouders noch de pleegouders waarlijk kunnen instaan voor zijn bestaanszekerheid, waarlijk verantwoordelijk voor hem zijn. De angst van de ouders dat hun kind hen wordt ‘afgenomen’.

---

¹⁷ Hier niet in detail uitgewerkt, gezien andere sprekers op de hoorzitting daarvoor beter geplaatst zijn.

De angst van de pleegouders dat hun pleegkind op alle ogenblikken kan weggehaald worden of dat zij niet de nodige beslissingen kunnen nemen voor het pleegkind.

Hier is ook de verwijzing naar de **afsprakennota** van wezenlijk belang. Wie staat in voor de dagelijkse beslissingen, wie wordt gehoord bij belangrijke tussenkomsten, hoe wordt het contact tussen ouder en kind gewaarborgd en vorm gegeven... ? Duidelijkheid en erkenning van de inbreng van alle betrokkenen zijn hier zeker gewenst.

2.4. Nood aan coherente regelgeving

Naast het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind zijn er nog andere rechtsbronnen die de pleegzorg regelen. Deze zijn evenwel niet altijd voldoende uitgewerkt, zijn onvoldoende op elkaar afgestemd of zijn eerder van richtinggevende dan van dwingende aard. De vraag naar een beter regelgevend kader in deze resolutie is dan ook zeer terecht.

Vanuit het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is de overheid dat aan de minderjarige verplicht. **De regelgeving moet de ruimte kunnen bieden aan de combinatie van de belangen van twee gezinssystemen die allebei tot de ontwikkelings- en participatierechten van het kind bijdragen.**

Het gevraagde debat over de **legitimering** van bepaalde ingrepen als plaatsing is daarbij bijzonder relevant. De regelgeving omtrent plaatsing in het bijzonder en omtrent (jeugd)hulpverlening in het algemeen zal echter altijd omkaderend van aard zijn. De concrete invulling en modaliteiten van de plaatsing wordt aan de hulpverlening zelf overgelaten. Dit is ook begrijpelijk gezien de specificiteit van elke hulpverlening in elk individueel geval en de beperkingen van het recht om daar in algemene regels een lijn in te trekken. Wettelijke of decretale criteria zijn in dergelijke materies bijna noodgedwongen ofwel afwezig ofwel zeer vaag.

De regelgeving zal echter wel bepaalde elementen moeten bevatten¹⁸, zoals normen inzake kwaliteit en het toezicht daarop, de periodieke evaluatie van een (plaatsings)maatregel, de inspraakrechten van de betrokkenen, de aandacht voor belangrijke elementen als hechting en loyaliteit, de motivering van de maatregel e.d.m. Dit zal ongetwijfeld nog aan bod komen in de behandeling van de integrale jeugdhulp, waarin pleegzorg een plaats heeft.

Pleegzorg is een bijzondere en een waardevolle hulpverleningsvorm voor kinderen die het verblijf in het eigen gezin moeten missen. Het niet kunnen opgroeien in het eigen gezin kan op zich als een rechtsschending gezien worden. Het opgroeien in een gezin waar onvoldoende waarborgen gegeven kunnen worden voor de algehele integriteit van een kind is dat echter ook. Dan stellen zich moeilijke keuzevragen en belangenafwegingen. **Het mag duidelijk zijn dat het Kinderrechtencommissariaat de voorrang vraagt voor het belang van het kind; een belang dat mede met het kind zelf bepaald wordt.** Afhankelijk van de problematiek, de duur, het perspectief van de pleegzorg zal dit anders ingevuld worden.

---

¹⁸ Internationaal bestaat er bvb. de Declaration (1986) on Social and Legal Principles relating to the Protection and Welfare of Children, with Special Reference to Foster placement and Adoption Nationally and Internationally. Daar vinden we onder meer volgende richtlijnen in terug:

- Pleegzorg moet wettelijk geregeld zijn;
- Pleegzorg moet ook mogelijk zijn op lange termijn, maar mag geen terugkeer uitsluiten naar de eigen ouders;
- Pleegzorg moet steeds gebeuren met een 'proper involvement' van het kind en de ouders;
- Een bevoegde instantie moet toezien op het welzijn van het kind.

Daarnaast werd in deze ook reeds belangrijk werk geleverd door de Federatie Pleegzorg met de opmaak van verklaringen over rechten van de ouders, van de kinderen en van de pleegouders en de code voor de hulpverlener in pleegzorg.

III. ADVIES VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

- Het Kinderrechtencommissariaat onderschrijft de inhoud van de resolutie betreffende de pleegzorg in Vlaanderen.

- Het Kinderrechtencommissariaat vraagt wel met nadruk een duidelijke en consequente invulling te geven aan de rechten en belangen van de minderjarige, zoals het in de resolutie bepaald wordt als leidend beginsel. Meer bepaald:
  - de toetsing van elke (plaatsings)interventie aan het perspectief, de mening van de minderjarige,
  - de aandacht voor de gevoelens, het verwerkingsvermogen, de loyauiteiten en de draagkracht van de minderjarige,
  - het belang van een goede relatie tussen ouders en pleegouders voor het welbevinden van de minderjarige,
  - de vereiste van duidelijkheid, open communicatie en het tegemoetkomen aan de behoefte van uitleg en begrijpbare verklaringen van de minderjarige,
  - het recht op blijvend contact met de ouders tenzij dit strijdig zou zijn met de belangen van de minderjarige.

Ankie Vandekerckhove
Kinderrechtencommissaris
Oktober 2003

Geraadpleegde literatuur

BAARTMAN, H. en ZANDBERG, T. (1997): *Pleegzorg*, Groningen, Wolters-Noordhoff.

DUDEVSKY, S. (1998): *Close-up*, Rotterdam, Lemniscaat.

OPVANG (2000): *Wanneer kiezen voor pleegzorg?*, Verslagboek colloquium 20 jaar Opvang.

SPIESSCHAERT, N. (2002-2003): *Kwaliteitscriteria van opvoedingsondersteuning in het kader van armoedebestrijding. Onderzoek van de beleving van private gezinsplaatsing bij kinderen*, scriptie voor het behalen van de graad van licentiaat in de pedagogische wetenschappen, optie sociale agogiek, UG 2002-2003 (Promotor Prof.dr. M. De Bie; begeleidster A. Claeys)

UNICEF (2000): *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*, fully revised edition.

WETERINGS, A.M. (1998): *Pleegzorg in balans. Bestaanszekerheid voor kinderen*, Leuven, Garant.